Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Lausunto

25.3.2025

Tutkimusprofessori Minna Kaljonen
Yhteiskunnan muutos, Oikeudenmukaisuus

SYKE/2025/620

Julkinen

Suuren valiokunnan työjaosto
SuV@eduskunta.fi

Viite Suuren valiokunnan työjaosto keskiviikko 26.03.2025 klo 12.00 / E 6/2025 vp / Asiantuntijapyyntö

Asia E 6/2025 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto maatalouden ja ruoan visiosta
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/E_6+2025.aspx

Suomen ympäristökeskus kiittää mahdollisuudesta lausua Valtioneuvoston selvityksestä: Komission tiedonanto maatalouden ja ruoan visiosta.

Komission tiedonanto maatalouden ja ruoan visio linjaa komission toimia ruokajärjestelmän kehittämiseksi muuttuvassa toimintaympäristössä. Lisäksi visiossa hahmotellaan suuntaviivoja tulevalle maatalouspolitiikalle vuoden 2027 jälkeen. Komission tiedonanto pohjautuu osaksi maatalouden tulevaisuutta koskeneeseen strategiseen dialogiin, joka kokosi yhteen maatalous- ja ruokasektorin, kansalaisyhteiskunnan, maaseutuyhteisöjen ja tiedeyhteisön tärkeimmät sidosryhmät, ja sen loppuraporttiin, joka julkaistiin syyskuussa 2024. Tiedonannon taustana ovat myös Draghin, Lettan ja Niinistön raportit sekä Eurooppa-neuvoston, puheenjohtajavaltio Belgian ja neuvoston päätelmät vuodelta 2024 tulevasta yhteisestä maatalouspolitiikasta.

Ruokaturvaa ja kilpailukykyä parannetaan vahvistamalla kestävää ruoan tuotantoa ja kulutusta

Visiossa maatalous ja ruoka, kalastus mukaan lukien, nostetaan EU:n strategiseksi sektoriksi, jotka ovat avainasemassa globaalin ruokaturvan kannalta. Samaan aikaan visio kuitenkin määrittelee ruokaturvan hyvin kapeasti, priorisoiden ruuan saatavuutta ja sen jatkuvuutta. Yhdistyneiden kansakuntien elintarvike- ja maatalousjärjestön (FAO 2008) määritelmän mukaan ruokaturva koostuu neljästä pilarista, joihin kuuluu ruoan saatavuus, saavutettavuus, hyödyntäminen ja ravitsemuksellinen laatu sekä ruoan saatavuuden ja saavutettavuuden jatkuvuus. Ruokaturva vaarantuu, jos yksikin pilari murtuu. Ilmastonmuutokseen sopeutuminen ja hillintä sekä luontokadon pysäyttäminen on priorisoitava EU:n maatalous- ja ruokapolitiikassa ruuan tuotannon jatkuvuuden turvaamiseksi. Jatkuvuuden

kannalta myös maatalous- ja elintarvikealan houkuttelevuus nuorille on tärkeää. Vetovoiman lisääminen vaatii alan uudistumista ja kannattavuuden parantamista. Silloin on katsottava vahvasti eteenpäin ja kannustettava alaa uudistumaan kestävästi. Kestävien tuotantomenetelmien ja arvoketjujen vahvistaminen ja monipuolistaminen vaatii vankempaa huomiota visiossa, ja investointeja. Samoin ruoan kulutusta ja terveellisen ruoan saavutettavuutta ja hyödyntämistä parantavat toimet kuuluvat oleellisena osana ruokapolitiikkaan. Nyt ne on sivuutettu visiossa lähes kokonaan.

Suomen kannanmuodostuksessa on tärkeää korostaa ruokaturvan kokonaisvaltaista vahvistamista osana EU:n maatalous- ja ruokapolitiikkaa. Tämä on linjassa Suomen kokonaisturvallisuutta ja huoltovarmuutta korostavan linjan kanssa. Suomi pystyy myös tarjoamaan ratkaisuja kestävän ruokaturvan vahvistamiseksi EU:ssa, etenkin jos ei tarkastella pelkästään ruoan tuotannon volyymia.

Alla nostamme esille muutamia yksityiskohtaisempia kommentteja Suomen kannanmuodostuksen tueksi. Keskitymme erityisesti ilmastonmuutosta, luonnonmonimuotoisuutta ja vesiresilienssiä; yhteistä maatalouspolitiikkaa; kriittisiä raaka-aineita; kotieläintalouden työohjelmaa; maaseudun kehittämistä; terveellistä ruokavaliota; tutkimusta ja innovaatioita koskeviin kannanottoihin.

Ilmastonmuutos, luonnon monimuotoisuus ja vesiresilienssi

Ilmastonmuutos tulee vaikuttamaan merkittävästi ruoantuotannon toimintaedellytyksiin ja ruokaturvaan EU:ssa ja globaalisti. EU ei voi alistaa ilmastonmuutoksen hillintää ja sopeutumista koskevia toimia lyhyen aikavälin taloudellisille intresseille. Maatalouden erityispiirteet tekevät alasta erityisen herkän ilmastonmuutokselle ja alan ja ruokasektorin kokonaisuudessaan on kannettava vastuunsa myös maankäyttösektorin ilmastotoimista.

Ruokaturvan kannalta on elintärkeää, että EU ja Suomi pitävät päästövähennystavoitteistaan kiinni. Ilmastonmuutokseen sopeutumista ja hillintää edistäviä toimia on tärkeää tarkastella yhdessä huomioiden myös vaikutukset luonnon monimuotoisuudelle ja vesistöille. Ilmastotoimilla voidaan parantaa vesiturvaa, maaperän kuntoa ja luonnon monimuotoisuutta. Uudistava viljely on tästä hyvä esimerkki, joka on Suomen kannassa nostettu esille hyvänä tapana edistää maanomistajia kannustavaa lähestymistapaa. Ympäristöllisesti kestävä tuotanto luo viljelijöille tulevaisuuden tuotantomahdollisuuksia ja mahdollisuuksia yksityissektorin rahoitukseen julkisen tuen lisäksi.

Maataloustukipolitiikan toimien lisäksi on tärkeää luoda uusia tulonlähteitä sektorille esimerkiksi hiili- ja luontoarvomarkkinoiden kautta. Tämä auttaa myös tasaamaan kustannuksia viljelijöiden ja muiden ruokajärjestelmätoimijoiden välillä. Tilakohtaisen kestävyysarvioinnin käyttöönotto lisää ympäristövaikutusten läpinäkyvyyttä ja vertailtavuutta.

Suomen ympäristökeskus | Finlands miljöcentral | Finnish Environment Institute
Latokartanonkaari 11 | 00790 Helsinki | FINLAND
+358 295 251 000 | mailto: kirjaamo@syke.fi | Y-tunnus 0996189-5 | **syke.fi**

Vesiresilienssistrategia on tärkeä myös Suomelle. Veden riittävyyden lisäksi strategiassa on tärkeää huomioida myös veden laatu. Maatalous- ja ruokasektorin ja yritysten vahva osallistuminen ja vesivastuullisten toimintamallien kehittäminen yritysten arvoketjujen hallintaan ovat keskiössä vesiresilienssin parantamisessa.

Kasvinsuojeluaineiden osalta on oltava tarkkana, että komission linjausta siitä, ”että komissio harkitsee jatkossa huolellisesti minkään kasvinsuojeluaineen kieltämistä, ellei vaihtoehtoa ole käytettävissä kohtuullisessa ajassa ja kohtuukustannuksin, paitsi jos kyseinen aine on uhka ihmisten terveydelle tai maataloudelle välttämättömille biotoopeille” (s. 11) ei tulkita väärin. Samaan aikaan kun edistetään vaihtoehtoisten matalariskisten kasvinsuojeluaineiden käyttöönottoa, tulisi panostaa myös muihin ympäristöystävällisiin kasvinsuojelumenetelmiin, jotka vähentävät kasvinsuojeluaineiden käyttötarvetta, kuten kestävämpien lajikkeiden käyttö ja jalostus, monipuolinen viljelykierto ja luontaisen biologisen torjunnan edistäminen.

Yhteinen maatalouspolitiikka (YMP)

Visiossa tehdyt linjaukset suuntaavat Yhteisen maatalouspolitiikan (YMP) valmistelua 2027 jälkeen. Nykyinen kauden 2023–2027 maatalouspolitiikka ei sisällä kovinkaan vahvoja työkaluja luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi tai maatalouden ilmastopäästöjen kääntämiseksi merkittävään laskuun EU:ssa. Hyvin paljon on sen varassa, miten jäsenmaat asettavat riittävän kunniahimoiset tavoitteet kansallisissa strategiasuunnitelmissaan. Nykyisillä kansallisilla maatalouspolitiikan toimilla ei olla saatu maatalouden ilmastopäästöjä laskuun. Päinvastoin esimerkiksi turvemaiden kohdalla, pinta-alaperusteiset tuet estävät esimerkiksi muuten heikkotuottoisten peltojen viljelystä luopumista.

Maataloustukia tulee ohjata jatkossa vahvemmin keinoihin, jotka vähentävät kielteisiä ympäristö- ja ilmastovaikutuksia sekä kannustavat viljelijöitä tuottamaan nykyistä enemmän julkishyödykkeitä, kuten luonnon monimuotoisuutta, ilmastonmuutoksen torjuntaa, tuotantoeläinten hyvinvointia, viihtyisää ympäristöä, kulttuurimaisemaa tai maaseudun elinvoimaa. Tuottaja voisi saada tulevaisuudessa tulosperusteisen korvauksen esimerkiksi siitä, miten paljon viljelykset sitovat hiiltä.

Luonnon monimuotoisuuden suojelussa tehokkaimpia keinoja ovat niittyjen, luonnonlaidunten, pientareiden ja erilaisten kasvipeitteisten kesantojen alan lisääminen. Vision tavoite kohdistaa tukia nykyistä vahvemmin aktiiviseen ruoantuotantoon on potentiaalisesti ristiriidassa näiden viljelemättömien tai matalatuottoisten alueiden säilyttämisen ja lisäämisen kanssa. Luonnon monimuotoisuuden ohella viljelemättömät alueet ovat välttämättömiä ruoantuotannon tarvitsemien ekosysteemipalveluiden ylläpitämiseksi.

Visio korostaa, että resilientti ja kestävä maatalous- ja ruokajärjestelmä edellyttää merkittäviä investointeja ja siten toimia, joilla rahoitetaan kestävyyssiirtymää. Investointituet on suunnattava toimiin, jotka tukevat siirtymistä kestävämpään tuotantoon. Tämän lisäksi oikeudenmukaisen

Suomen ympäristökeskus | Finlands miljöcentral | Finnish Environment Institute
Latokartanonkaari 11 | 00790 Helsinki | FINLAND
+358 295 251 000 | mailto: kirjaamo@syke.fi | Y-tunnus 0996189-5 | syke.fi

siirtymän rahoitus- ja toimintamalleja tulisi soveltaa myös maatalouteen, ja Suomessa esimerkiksi turvemailla viljelystä luopumiseen.

Suomen kannanmuodostuksessa on korostettava vahvemmin, että Suomi tukee maataloustukien suuntaamista maatalouden ympäristötoimiin ja investointitukien suuntaamista kestävää siirtymää tukeviin toimiin. Näin tuleva YMP voi tukea kohdennetummalla tavalla toimenpiteitä ja investointeja, jotka muuttavat maataloussektorin resilientimmäksi muuttuvissa oloissa.

Kriittiset raaka-aineet ja proteiinit

Suomi korostaa kannassaan, että se tukee pyrkimystä vähentää tuontiriippuvuutta kriittisten tuotantopanosten, erityisesti fossiilisen energian, lannoitteiden ja valkuaisrehuraaka-aineiden osalta. Suomi näkee tärkeänä ravinteiden kierrätyksen lisäämisen koko EU:n alueella ja jakaa visiossa esitetyn näkemyksen, jonka mukaan ympäristöllisesti kestävä tuotanto luo viljelijöille tulevaisuuden tuotantomahdollisuuksia ja mahdollisuuksia yksityissektorin rahoitukseen julkisen tuen lisäksi. Suomi näkee, että uudet tuotteet tuovat lisäarvoa elintarvikesektorille ja auttavat vahvistamaan myös omavaraisuutta ja huoltovarmuutta.

Nämä linjaukset ovat tärkeitä ja kannatettavia. Tuontiriippuvuuden vähentäminen vaatii merkittäviä investointeja ja pitkäjänteistä kehittämistä uusien kasviproteiiniarvoketjujen kehittämiseen ja ravinteiden kierrätyksen edistämiseen. Lannoiteriippuvuutta voidaan vähentää myös viljelykiertoa, ja ravinnekiertoja kehittämällä. TKI-rahoituksen ja investointien tukeminen EU-tasolla on tärkeää Suomelle. Suomen onkin tärkeää tukea alan TKI-toimintaa, jotta voidaan lisätä kilpailukykyä, vähentää ilmastopäästöjä ja ympäristövaikutuksia ja sekä parantaa EU:n omavaraisuutta esimerkiksi proteiinituotannon ja lannoitteiden suhteen.

Kotieläintalouden työohjelma

Visiossa linjataan, että Komissio aloittaa ”työlinjan, joka analysoi kotieläintuotannon haasteita, ehdottaa sopivia työkaluja ja vastavuoroisia toimia, alentaa tuotannon ympäristö- ja ilmastovaikutuksia hyödyntämällä kotieläintuotannon ja ympäristöystävällisen nurmituotannon yhteyttä sekä edistää investointeja” (s. 10).

Kotieläintalouden työohjelmassa on tärkeää tarkastella myös kotieläintuotteiden kysynnän muutoksia ja kuluttajien muuttuneita vaatimuksia. Ratkaisuja kohdattuihin ongelmiin on etsittävä ennakkoluulottomasti myös tuotantorakennetta monipuolistaen ja uusia arvoketjuja kehittäen (ks. edellä). Eläinten hyvinvointilainsäädännön päivittäminen niin, että se perustuu tuoreeseen tieteelliseen tietoon ja tekniseen kehitykseen on tärkeää. Hyvinvointimerkin käyttöönotto on kannatettavaa, se auttaa myös alaa parantamaan käytäntöjään avoimesti. Luonnonlaidunnuksen edistäminen osana kotieläintalouden työohjelmaa tuottaisi merkittäviä hyötyjä luonnon monimuotoisuudelle, mukaan lukien uhanalaisten lajien ja luontotyyppien suojelu.

Suomen ympäristökeskus | Finlands miljöcentral | Finnish Environment Institute
Latokartanonkaari 11 | 00790 Helsinki | FINLAND
+358 295 251 000 | mailto: kirjaamo@syke.fi | Y-tunnus 0996189-5 | **syke.fi**

Tuotantostandardien kehittäminen on tärkeää eurooppalaisten tuotteiden kilpailukyvylle globaalisti. Se auttaa myös Suomea kilpailemaan lisäarvotuotteilla EU:n sisämarkkinoilla.

Maaseudun kehittäminen

Pitkän aikavälin EU:n maaseutuvision toteuttaminen on tärkeää maaseudun elinvoimaisuudelle ja toimenpiteiden vahvistamiselle, kuten Suomen kannassa todetaan. Maaseutua ja maatalouspolitiikkaa ei tule kehittää erillisinä kokonaisuuksina, vaan niitä on tarkasteltava yhä vahvemmin toisiinsa kytkeytyneinä. Näin voidaan parhaiten tukea omaehtoista, paikallislähtöistä kestävyyssiirtymää. Kriittisen infrastruktuurin turvaaminen ja parantaminen energia- ja vesihuollon osalta on tärkeää Suomelle.

Ruoan arvostus ja terveellinen ruokavalio

Visio sivuuttaa lähes kokonaan ruoan kulutusta koskevat toimet. Se ei myöskään sanallakaan ota kantaa ruokavalion terveellisyyteen. Tämä on ongelma ruokaturvan kokonaisvaltaisen kehittämisen kannalta. Terveellisen ruoan saavutettavuus ja hyödynnettävyys ovat ruokaturvan keskeisiä pilareita. Toimet, joita EU:n pellolta pöytään strategia (F2F) yritti viedä eteenpäin kestävän ruoan kulutuksen ja ruokaympäristöjen kehittämiseksi on tässä uudessa visiossa sivuutettu lähes kokonaan.

Suomen olisi tärkeää nostaa tämä näkökohta voimakkaammin esiin kannanotossaan. Suomella on myös paljon osaamista tasavertaisen ja terveellisen ravitsemuksen edistämisessä, jota ei ole syytä sivuuttaa. Esimerkiksi kouluruoan kehittämiseen suunnataan nyt paljon kiinnostusta ympäri Eurooppaa, ja Ukrainassa. Suomella on tarjottavana erityisosaamista näiden palvelujen kehittämisessä. Julkisten hankintojen roolin vahvistaminen paikallisen ja kestävästi tuotetun ruoan ja terveellisen ravitsemuksen edistäjänä on tärkeää. Se on tärkeää myös huoltovarmuuden parantamiseksi EU:ssa ja kansallisesti.

Haavoittuviin kuluttajaryhmiin, erityisesti lapsiin, kohdistuvan elintarvikkeiden markkinoinnin ohjeistamisen lisäksi on tärkeää kannustaa jäsenvaltiota ottamaan käyttöön ympäristö- ja terveysperusteista verotusta ja keräämään oppia olemassa olevista veromalleista.

Suomessa valmistellaan nyt ruokastrategiaa vahvasti eri toimijoita osallistaen. On tärkeää, että komission visiossa esittämää ruokadialogia kehitetään niin, että väestöryhmät, jotka yleensä eivät tule kuulluksi päätöksenteossa tulevat paremmin huomioiduiksi lähtien jo viestinnän saavutettavuudesta. Dialogisuuden tarve koskettaa erityisesti nuoria, mutta myös tavallisia kansalaisia laajemminkin. Erilaisten kansalaisraatien ja dialogien käyttöä tulisikin vahvistaa osana ruokapolitiikan tekoa. Nuorisodialogien tuominen osaksi ruokapolitiikan valmistelua EU:ssa ja kansallisella tasolla tulisi edistää.

Suomen ympäristökeskus | Finlands miljöcentral | Finnish Environment Institute
Latokartanonkaari 11 | 00790 Helsinki | FINLAND
+358 295 251 000 | mailto: kirjaamo@syke.fi | Y-tunnus 0996189-5 | syke.fi

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Lausunto

Tieto, tutkimus ja innovaatiot

Tutkimus ja innovaatiot ovat avainasemassa ruokajärjestelmien kestävyyden, kilpailukyvyn ja huoltovarmuuden parantamiseksi. Panokset alan TKI-kehitykseen ovat tärkeitä Suomelle. Suomen onkin tärkeää vaikuttaa aktiivisesti siihen, että alan tutkimus ja innovaatiotoimintaan suunnataan resursseja. Teknologia, ja tuotekehityksen rinnalla on tärkeää painottaa myös järjestelmätason innovaatioita kiertotalouteen, ravinnekiertoon, kestäviin arvoketjuihin tai ruokaympäristöihin liittyen. Asioita voidaan tehdä paremmin myös olemassa olevia käytäntöjä uudelleen järjestämällä ja skaalaamalla.

Tämän lausunnon valmisteluun on osallistunut: tutkimusprofessori Minna Kaljonen, johtava tutkija Suvi Huttunen, johtava tutkija Tuomas Mattila, johtava tutkija Suvi Sojamo ja erikoistutkija Marjaana Toivonen.

Jakelu SuV@eduskunta.fi
Tiedoksi kirjaamo@syke.fi

Suomen ympäristökeskus | Finlands miljöcentral | Finnish Environment Institute
Latokartanonkaari 11 | 00790 Helsinki | FINLAND
+358 295 251 000 | mailto: kirjaamo@syke.fi | Y-tunnus 0996189-5 | **syke.fi**